

Den etniska konflikten i Bosnien och Hercegovina

En studie av tre teoretiska perspektiv

Abstract

I den här uppsatsen gör vi en jämförelse av tre teoretiska perspektiv som förklarar orsaker till etniska konflikter. De tre teorierna är primordialism, konstruktivism och instrumentalism. Idén till detta tillvägagångssätt hämtar vi från Graham Allison som menar att olika teorier ger olika förklaringar eller tolkningar av ett händelseförlopp. Vi utför därför en fallstudie av den etniska konflikten i Bosnien och Hercegovina. Vår avsikt är att framföra tre olika svar till varför det råder en etnisk konflikt i landet. Vi valde Bosnien och Hercegovina eftersom landet är beläget i Europa och drabbades av ett av de värsta krigen under 1990-talet sedan andra världskriget. I landet bor tre etniska grupper, bosniaker, kroater och serber sida vid sida.

Nyckelord: etnisk konflikt, primordialism, konstruktivism, instrumentalism, Bosnien och Hercegovina, bosniaker, kroater, serber

Antal ord: 10 672

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning	2
1.2	Teori och metod	2
1.3	Material och källkritik	3
1.4	Disposition	4
1.5	Avgränsning	4
2	Teorier	5
2.1	Primordialism	5
2.2	Konstruktivism	7
2.3	Instrumentalism	9
3	Historisk bakgrund	11
4	Analys av den etniska konflikten i Bosnien och Hercegovina.....	15
4.1	Primordialistisk analys av den etniska konflikten	15
4.2	Konstruktivistisk analys av den etniska konflikten	18
4.3	Instrumentalistisk analys av den etniska konflikten.....	21
5	Avslutning	26
6	Referenser	27

1 Inledning

Inbördeskriget i Bosnien och Hercegovina på 1990-talet kan betraktas som en etnisk konflikt mellan serber, kroater och bosniaker. Dessa grupper har levt på samma område i västra Balkan sedan 600-talet. Serber och kroater etablerade tidigt under medeltiden sina kungariken. Kroaterna kom att kristnas av Rom och tillhöra den västerländska kulturkretsen medan serberna kristnades av bysantinerna och tillhörde därmed österländsk eller ortodox kulturkrets. Bosnien och Hercegovina är ett mycket intressant fall gällande etnicitet och nationalism. Landets medeltida historia är mycket oklar och det går inte med säkerhet att fastställa vem som bodde i just det området under tidig medeltid. Kroatiska nationalisterna hävdar att landet var en del av Kroatien och att bosniakerna (bosniska muslimer) egentligen är islamiserade kroater medan serbiska nationalisterna hävdar att det var en del av Serbien och att bosniakerna är islamiserade serber. Bosniakiska nationalisterna menar däremot att de varken är kroater eller serber, utan en egen sydslavisk folkgrupp. Deras identitet kom att uppstå och utvecklas under och efter den 400 åriga osmanska ockupationen av Bosnien och Hercegovina. Just denna problematik är mycket intressant och fortfarande olöst. I och med Titos död 1980 och kommunismens kollaps efter kalla kriget började Jugoslavien att falla sönder på grund av etniska motsättningar. Jugoslaviens många etniska grupper började genom demokratisering och nationalism kräva självständighet vilket under 1990-talet resulterade i blodiga etniska konflikter och krig. Hårdast drabbat kom Bosnien och Hercegovina att bli då republiken var den mest etniskt beblandade republiken där bosniakerna utgjorde 43%, serberna 31% och kroaterna 17% av befolkningen.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med vår uppsats är att undersöka den etniska konflikten och kriget i Bosnien och Hercegovina mellan de tre etniska grupperna kroater, serber och bosniaker. Dessa tre etniska grupper levde länge under parollen ”broderskap och enighet” under det kommunistiska och socialistiska Jugoslavien. (Silber – Little, 1997, s. 29) I och med kalla krigets slut och kommunismens kollaps ökade förekomsten av inbördeskrig och etniska konflikter. (Hettne, 1996, s.79, Lindholm Schulz, 2003, s.12) Vi är därför intresserade att undersöka detta inbördeskrig och den etniska konflikten mellan dessa tre grupper.

Spänningar mellan Jugoslaviens olika etniska grupper ökade och landet upplevde en intensiv politisk och ekonomisk kris under 80-talet och tidigt 90-tal. (Lindholm Schulz, 2003, s.24, Kaldor, 2000, s.47ff) Genom tilltagande nationalism och demokratiska strävanden kom allt fler etniska grupper att kräva självständighet från Jugoslavien. Bosnien och Hercegovina som var Jugoslaviens mest etniskt beblandade republik kom att drabbas av fullskalligt inbördeskrig då de tre etniska grupperna alla hade sina olika målsättningar. Kriget resulterade i etniska rensningar, krigsförbrytelser som folkmord och massvåldtäkter, över 100 000 döda och flyktingströmmar över Europa. (Lindholm Schulz, 2003, s.12f, Kaldor, 2000, s.41)

I dagsläget är landet fortfarande starkt präglad av etniska motsättningar och politiken domineras efter etniska skiljelinjer och nationalism. Att de etniska grupperna sammanfaller väl med religiös tillhörighet skapar ytterligare ett intresse kring identitetspolitik. Landet beskrivs som ett mini Jugoslavien och det finns risk för återuppblåsning av en etnisk konflikt. Vi är därför intresserade just av detta fall och vill undersöka orsakerna till fenomenet etnisk konflikt.

Vår frågeställning är därför följande:

Hur kan vi förklara orsakerna till den etniska konflikten i Bosnien och Hercegovina?

I vår uppsats kommer vi att gå utifrån tre teoretiska perspektiv som beskriver orsaker till etniska konflikter. De tre teoretiska perspektiven är primordialism, konstruktivism och instrumentalism. Dessa tre perspektiv utgör grunden i vår tredelade studie när vi sedan analyserar den etniska konflikten i Bosnien och Hercegovina.

1.2 Teori och metod

Vår undersökning kommer alltså att baseras på en teorikonsumerande studie där frågeställningen besvaras av de tre teoretiska perspektiven. Tre olika svar kommer att ges beroende på vilket perspektiv som appliceras då de alla har sina olika förklaringar av etniska konflikter. Tillvägagångssättet är inspirerat av Allison Graham och Philip Zelikows bok *Essence of decision – explaining the Cuban*

Missile Crisis. I sin fallstudie av Kubakrisen på 1960-talet visar de att händelseförloppet kan analyseras utifrån tre perspektiv beroende på vilken synvinkel man har. (Allison & Zelikow, 1999, s.viii-xi) Lennart Lundqvist skriver att ”olika teorier riktar uppmärksamheten mot olika fenomen i verkligheten.” (Lundquist, 1993, s.122f) Beroende på vilka teoretiska glasögon man använder blir olika faktorer relevanta, vilket i sin tur leder till olika svar på samma fråga. Vi anser därför att detta är ett lämpligt sätt att forma vår studie kring, då etniska konflikter har flera förklaringsmodeller. De tre teoretiska perspektiven vi ska använda oss av sammanfattas kort nedan:

Primordialism: Utgår ifrån att etnicitet och nationell identitet hos etniska grupper finns med redan från födseln och att den är från naturen bestämd. Enligt den primordialistiska tanken uppstod och existerade nationen före nationalismen. Den främsta förespråkaren inom primordialismen är Anthony Smith. I sin bok *The Ethnic Origins of Nations* definierade Smith vad som utgör ett *ethnie*, dvs. ett folk.

Instrumentalism: Någon ”eticitet” i sig existerar inte. Etniciteten utgör istället en politisk resurs eller ett instrument som används av eliter för att ge uttryck åt politiskt och ekonomiskt missnöje. Etniciteten uppstår endast då det blir ett verktyg för politiker att använda och manipulera. Manipulation i form av propaganda och nationalism utnyttjas i mobiliseringssyfte.

Konstruktivism: Är ett modernistiskt perspektiv som handlar om att det egentligen inte existerar några nationer eller etniciteter, utan att dessa företeelser är socialt konstruerade. Enligt konstruktivismen uppstod/skapades tvärtemot det primordialistiska perspektivet nationer efter nationalismen. En känd förespråkare inom konstruktivismen är Benedict Anderson med sitt verk *Den föreställda gemenskapen*.

Vi kommer att utföra en kvalitativ fallstudie (Lundquist, s.105, Esaiasson m.fl., s.121, 237) i vår undersökning av problemställningen. Fallstudien är fokuserad på fenomenet etnisk konflikt och strukturerad genom att vi ska applicera de teoretiska perspektiven på vårt empiriska fall, den etniska konflikten i Bosnien och Hercegovina, som står i centrum. Vi går in på djupet av fallet, undersöker materialet noggrant och identifierar förhållanden som etnicitet och nationalism och andra förklaringsfaktorer till etniska konflikter.

1.3 Material och källkritik

Vår undersökning är baserad på sekundärmaterial i form av böcker samt Internet. I teorikapitlet används litteratur som behandlar de tre teoretiska perspektiven primordialism, konstruktivism och instrumentalism. Alla tre behandlas i David Browns bok *Contemporary nationalism: civic, ethnocultural and multicultural politics*. Det primordialistiska perspektivet baseras också på Anthony D. Smiths bok *The Ethnic Origins of Nations* medan konstruktivismen baseras på Benedict Andersons bok *Den föreställda gemenskapen*. *Reflexioner kring nationalismens*

ursprung och spridning. Dessa två författare är båda ledande förespråkare inom sina respektive inriktningar. I den empiriska analysen av perspektiven används litteratur av författare som är särskilt inriktade på Jugoslaviens historia och därmed också Bosnien och Hercegovina som enskilt fall. Dessa har gett oss både en översiktlig och genomgripande insikt i problematiken kring den etniska konflikten.

1.4 Disposition

I den inledande delen av uppsatsen presenteras vårt syfte och vår frågeställning. Vidare presenterar vi kort de teoretiska perspektiven vi kommer att använda oss av och den metod vi tänkte använda för att genomföra studien, samt hur vi valt att avgränsa oss. I material och källkritik delen tar vi upp och diskuterar de grundläggande källorna som har använts i teori och analys kapitlet. I teorikapitlet, kapitel 2, genomförs en grundlig presentation av de tre teoretiska perspektiven där vi beskriver vad som är centralt i varje perspektiv. I analyskapitlet appliceras sedan de teoretiska perspektiven på det empiriska fallet, den etniska konflikten i Bosnien och Hercegovina. Vi försöker utifrån teorierna att besvara vår frågeställning på hur vi kan förklara orsakerna till den etniska konflikten. I det avslutande kapitlet för vi en diskussion om perspektivens styrkor och svagheter.

1.5 Avgränsning

I vår avgränsning är vi medvetna om att det finns andra orsaker än den etniska konflikten för att analyser konflikten mellan de tre grupperna i Bosnien och Hercegovina. Vi har valt fenomenet ”etnisk konflikt” just för att det har blivit en allt vanligare förekomst sedan kalla krigets slut och ett ofta förekommande inslag i nya former av krig. Vår avsikt har inte varit att skriva om självaste kriget som utspelade sig i Bosnien och Hercegovina mellan 1992 och 1993, utan att förklara just varför det blev krig. Anledningen till att vi valde att utgå från tre olika teoretiska perspektiv om etniska konflikter, är för att de alla ger olika svar på vår frågeställning.

2 Teorier

Orsaker till etniska konflikter och nationalism diskuteras oftast av statsvetare och sociologer ur tre teoretiska perspektiv: primordialism, konstruktivism och instrumentalism. Den huvudsakliga debatten om etniska konflikter och nationalism står mellan primordialister och konstruktivister, varav det senare perspektivet är det dominerande idag. I det här kapitlet är syftet att reda ut de olika teoretiska perspektiven och klargöra vad de har för syn på etnicitet och nationalism samt vad det finns för centrala aspekter att lyfta fram i varje perspektiv. Jämförelsen av de tre teoretiska perspektiven appliceras sedan på den etniska konflikten i Bosnien och Hercegovina i nästa kapitel.

2.1 Primordialism

Det primordialistiska perspektivet menar att etniciteter är baserade på naturligt givna gemenskaper. Medlemmarna i den etniska gemenskapen känner en stark gemensam identitet och menar sig därför har rätt till självbestämmande. Primordialister menar att individen föddes in i en bestämd språklig, raslig eller fosterländsk gemenskap och att de därför oundvikligt har ett känslomässigt band till den etniska gemenskapen som kallas för det primordialistiska bandet. Mänskligheten har utvecklats i distinkta etniska gemenskaper med egna språk och kulturer. Individens identitet har sitt ursprung i tillhörigheten hos den etniska gemenskapen. (Brown, 2000, s.6, Smith, 1988, s.26)

Det primordialistiska perspektivet förklarar etniska konflikter och nationalism som orsak av att de naturligt givna etniska/nationella grupperna förtjänar och söker politisk autonomi från moderna stater. Att moderna stater kallar sig själva och blir kallade "nationer" menar primordialister är ett misstag eller ett politiskt trick från staterna för att hålla samman människorna inom statens gränser. (Brown, 2000, s.6) Detta skulle innebära att majoriteten av världens moderna stater enligt det primordialistiska tankesättet inte är legitima då de inte är etniskt homogena. Exempelvis multietniska stater som USA och flera afrikanska stater.

Enligt det primordialistiska perspektivet är därför endast etnisk nationalism eller etnonationalism den legitima formen av nationalism. Den etniska gruppen karaktäriseras av gemensamt ursprung från tidigare generationer, språk, kultur, religion, utseende samt ett gemensamt hemland. (Smith, 1988, s.21ff) Man ärver på så vis sitt medlemskap i den etniska gruppen. Staters uppgift och funktion är att vara hemland endast för den etniska gruppen där gruppens kulturella och sociala liv skyddas. (Brown, 2000, s.6) Nationalismen i Tyskland från 1800-talet fram till andra världskriget baserades exempelvis huvudsakligen på etnisk nationalism med inslag av romantik där det tyska folket var det centrala.

(<http://www.ne.se/nationalism> - 04.05.09) Ett annat viktigt inslag i det primordialistiska perspektivet är att det anses finnas ett naturligt känslomässigt band mellan individen och gemenskapen. Etnisk medvetenhet är en central del av individens identitet. Den etniska gruppen utgör därför en etisk gemenskap vars medlemmar anser sig ha moraliska skyldigheter att försvara framför andra grupper. När etniciteten aktivt och självmedvetet mobiliseras för att legitimera den etniska gruppens rättigheter till självbestämmande har etniciteten omvandlats till nationalism. (Brown, 2000, s.6f)

Det primordialistiska perspektivet kritiserar för att inte kunna ge några förklarande bevis för bandet mellan individ och gemenskap. Man tar för givet att utvecklandet av individens identitet är förankrad i och definieras av den etniska gemenskapens kultur sedan födseln och barndom. Uppkomsten av etniska band och övergången till nationalism är inget självklart. Om den etniska gruppen har sin autonomi förblir etnisk identitet något som man tar för givet och ses som en "sleeping beauty". (Brown, 2000, s.8) Etnisk identitet och nationalism väcks till liv då gemenskapen uppfattar att dess kultur, sammanhållning eller autonomi är hotad. Uppvaknandet av etnisk identitet och nationalism är vanligtvis inte spontant utan den etniska medvetenheten måste betonas av aktörer (historiker, politiker, intellektuella och media) som kan visa sambandet mellan nutid, det förflutna och det framtida ödet. De hjälper gemenskapen att återupptäcka sitt etniska förflutna och väcker den sovande identiteten och skapar en medveten nationell stolthet. Den nationella stoltheten agerar som en mobiliseringsfaktor för att försvara gemenskapens rätt till självbestämmande. Dessa aktörer kan dock inte skapa den etniska gemenskapens förflutna. Försök att skapa ett förflutet som inte har förankring i gemenskapens kultur och kollektiva minne skulle misslyckas och sakna förmågan till mobilisering. Att etniska grupper kan mobiliseras ses därför från det primordialistiska perspektivet som ett bevis på att det etniska förflutna är verkligt, dvs. att etniska grupper är naturligt givna. (Brown, 2000, s.8)

Enligt primordialister kom alltså nationen/etniska grupper före nationalismen. Anthony D. Smith menar att nationalismen som 200 årig tidsperiod inte kan förklara existensen av nationer/etniska grupper från längre bak i tiden. (Smith, 1988, s.11f) Förklaring av nationalism vilar på påståendet att stater skapas huvudsakligen genom erövring och migration. Detta innebär att alla moderna stater innehåller samhällen som är etniskt blandade, dvs. multietniska eller multikulturella samhällen. Primordialister menar att alla distinkta etniska grupper med eget språk har rätt till politiskt självbestämmande genom att skapa sin egna självständiga stat (nationalstat). Sådana stater menar man skulle hållas samman tack vare att den etniska gemenskapen har samma värderingar vilket innebär att ett harmoniskt, stabilt och demokratiskt samhälle skulle utvecklas. Multietniska stater menar primordialister tenderar att fragmentera i etniska rivaliteter om makt och resurser om inte någon form av statlig kraft håller dem samman. (Brown, 2000, s.9f)

I boken *The Ethnic Origins of Nations* definierar Smith vad som utgör ett *ethnie*, dvs. ett etniskt folk. Smith framställer en lista på sex kriterier: ett kollektivt namn, en gemensam myt om ursprung, en gemensam historia, en säregen kultur, anknytning till ett specifikt territorium och känslan av solidaritet. (Smith, 1988, s.22ff)

2.2 Konstruktivism

Konstruktivism i form av etnisk teori är ett modernistiskt perspektiv som handlar om att det egentligen inte existerar några nationer eller etniciteter, utan att dessa företeelser är socialt konstruerade. Enligt konstruktivismen uppstod nationer först genom nationalismen som började visa upp sig under slutet av 1700-talet och som ledde till att stora riken som styrde över flera olika etniska grupper upplöstes.

Benedict Anderson som är en av de främsta förespråkarna inom det konstruktivistiska perspektivet skriver i sin bok "Den föreställda gemenskapen – reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning" att nationalitet är kulturella artefakter av ett speciellt slag.(Anderson, 1991, s.19) Vidare definierar han nationen som en föreställd politisk gemenskap som föreställs i sig både begränsad och suverän. (Anderson, 1991, s.21) Eric Hobsbawm däremot är mer sträng i sin åsikt och skriver t.ex. i sin bok "Nationer och nationalism" att det som kännetecknar den moderna nationen och att allt som det står för är att den tillhör den moderna tiden.(Hobsbawm, 1994, s.25) Det som gör att folket i en nation känner gemenskap med varandra är bl.a. att man talar samma språk, oftast tillhör samma religion, har samma traditioner, o.s.v. Men att man ska känna gemenskap med människor som man inte ens känner är något som Anderson finner mycket absurt.(Anderson, 1991, s.37)

Eric Hobsbaum fortsätter med sin kritik mot nationen och nämner bl.a. att Spaniens kungliga akademiska ordbok inte använder begrepp som stat, nation och språk förrän år 1884.(Hobsbawm, 1994, s.25) Ett annat exempel som han ger är att det i Frankrike inte var det franska språket som gjorde en fransk och att revolutionen jobbade mycket för att bevisa att det inte var så många som talade det franska språket. Det som istället gjorde en människa till fransk var viljan att lära sig franska och få en uppfattning om friheter och lagar. Genom att lära sig franska fick man franskt medborgarskap och blev en del av den franska nationaliteten.(Hobsbawm, 1994, s.34) Ett tredje exempel är att många som ville skapa en stat inte hade som mål att skapa en stat som var baserad på etnicitet, språk och gemensam historia, utan det viktiga var att skapa en stor nation. Exempelvis ville serberna skapa en stat tillsammans med kroaterna och många andra drömde om en Balkan-stat och tjeckerna ville gå samman med slovakerna.(Hobsbawm, 1994, s.48f) Enligt Hobsbawm behövde man bara uppfylla tre kriterier för att ett folk skulle kunna klassificeras som en nation. Det första var att folket skulle ha ett historiskt samband till en existerande stat eller till en stat som varade länge, men som inte fanns i alltför avlägset förflutet. Det andra var att det redan fanns en etablerad användbar språkform. Och den tredje var att ha en förmåga till erövringar. (Hobsbawm, 1994, s.54)

Ett uttalande som förstärker konstruktivismens syn på nationen kommer från italienaren Massimo d'Azeglio som sa följande efter att staten Italien hade skapats: "Vi har skapat Italien, nu får vi lov att skapa italienare". Ett annat uttalande från Polens befriare Pilsudski var: "Det är staten som skapar nationen, inte nationen som skapar staten".(Hobsbawm, 1994, s.63)

På frågan hur nationen har idag kommit till att bli ett mycket viktigt begrepp när det egentligen är bara nånting som är föreställd skriver Anderson att kapitalismen har en stor roll i det. Under 1500-talet uppgick tryckningen av böcker till flera miljoner. Dessa skrifter som först trycktes på latin och spreds i Europa började snart tryckas på folkspråken, vilket ledde till folkspråkens utveckling.(Anderson, 1991, s.47f) Denna utveckling följdes upp av två viktiga faktorer som bidrog till nationella medvetandets uppvaknande. En av dem var protestantismens uppkomst som bl.a. ledde till det tyska folkspråkets utveckling och den andra var spridningen av särskilda folkspråk som började användas som administrativa språk. Medeltida engelskan blev det administrativa språket i London medan franskan i Paris.(Anderson, 1991, s.49ff) Kortfattat ledde tryckskrifter på olika språk till nationellt medvetande genom att folk som hade svårt att prata med varandra på grund av olika dialekter nu kunde kommunicera genom tryckspråk och började därmed känna samhörighet med människor som läste samma tryckspråk.(Anderson, 1991, s.53)

Tryckspråken ledde vid senare år till utveckling av nationalismen som kom att ändra världen mellan år 1820 och 1920.(Anderson, 1991, s.73) Den allmänna uppfattningen att varje folk har sitt eget språk började spridas, vilket senare fick folk att börja drömma om självbestämmande. Ökat intresse för historia och upptäckter om gamla språk förstärkte bilden av nationer.(Anderson, 1991, s.76f) I väst startades t.ex. en kampanj för att befria Grekland från Osmanska riket. Upptäckter om det antika Grekland gjorde att man tyckte att grekerna förtjänade att ha en egen stat, vilket ledde till att grekerna drogs av nationalistiska vågor som resulterade i att Grekland år 1831 blev ett självständigt land. Ett annat exempel är att arbete av inhemska vetenskapsmän i Balkanhalvön mellan år 1800-1850 ledde till skapandet av tre olika språk; slovenska, serbokroatiska och bulgariska. Folk inom de här tre språkgrupperna som förr kanske trodde att de alla tillhörde en gemensam nation fick nu en helt annan uppfattning om var de tillhörde.(Anderson, 1991, s.78)

Med Seaton-Watsons ord utvecklades efter mitten av 1800-talet det som kallas för officiell nationalism inom Europa. Som en reaktion på nationella rörelser började olika dynastier i Europa att samla sina riken under ett språk. På det sättet ville man hålla de olika folkgrupperna inom riket under kontroll. Språket de valde var den som var bäst passande och den som ansågs vara nära dynastin. Exempelvis valde kejsaren av Habsburgska riket Josef II redan i början av 1780-talet tyskan som statsspråk för att förena de olika folkgrupperna som habsburgarna styrde över, men egentligen kunde många habsburgare inte ens prata tyska och de släktingar i den habsburgska kejsardöme som styrde i andra delar av Europa kom senare att bli en del av folket de styrde över.(Anderson, 1991, s.87f) Ett exempel på Seaton-Watsons officiella nationalism är "russifieringen" av Ryssland. Före perioden för officiell nationalism talades t.ex. tyska i en stor del av Ryssland som var ett provinsiellt statspråk, men under Alexander III:s tid blev russifieringen av Ryssland den styrande Romanov dynastins officiella politik. Bl.a. gjordes ryskan till det officiella språket i de baltiska provinserna.(Anderson, 1991, s.90f) Det fördes även liknande politik i imperialismens anda.(Anderson, 1991, s.110)

Efter första världskriget försvann dynastierna och det som gällde från och med nu var nationalstaten som efter andra världskriget fick fullt genomslag. Den

nationalistiska vågen avslutades därmed av de nya staterna som skapades efter andra världskriget. Många av dessa nya stater var imperialistiska verk som byggde upp sina nationer genom att använda sig av massmedier, utbildningssystem, administrativa regleringar o.s.v.

2.3 Instrumentalism

Instrumentalism är ett perspektiv som menar att det inte existerar någon etnicitet i sig själv. Perspektivet utgår från att etnicitet är en politisk resurs eller instrument som kan manifesteras politiskt och ekonomiskt missnöje. ”Etnicitet uppträder blott och bart som en förklädnad för verkliga, materiella frustrationer och blir ett verktyg att använda och manipulera”. (Lindholm Schulz, 2003, s.66) Schulz skriver att instrumentalismen existerar i åtminstone två versioner. Den ena versionen ser etnicitet som en resurs som används av underprivilegerade och utsatta grupper som en strategi för att uttrycka socialt och ekonomiskt missnöje. Den andra versionen fokuserar på elitens motstridiga intressen. (Lindholm Schulz, 2003, s.66) Den stora massan är enligt det instrumentalistiska perspektivet dum eller lätt att vilseleda. Propaganda och nationalism används av den politiska eliten för att uppifrån manipulera massan. (Lindholm Schulz, 2003, s.66f)

Etnicitetens och nationalismens användbarhet och former de tar varierar beroende omständigheterna som råder. Instrumentalismen menar att nationalismens och moderna nationalstaters uppkomst kan förklaras genom att de var en respons på förändring i den ekonomiska miljön efter industrialismens första stadium. Den senare globaliseringen av ekonomin har dock kommit att försvaga den moderna nationalstaten. Argumentet grundar sig i det liberala antagandet att individer eftersträvar frihet, tillfredsställelse och självförverkligande. Detta manifesteras i strävan att uppfylla dessa intressen. Individer finner det därför användbart att alliera sig med andra i s.k. ”intressegrupper”. (Brown, 2000, s.13)

Hur viktiga dessa intressegrupper blir för individens identitet varierar och beror på vad det är för typ och grad av intresse, samt vilka omständigheter som råder. Ett intresse kan alltså variera från individ till individ och dennes respons. Under hot kommer individers handlingar att variera beroende på deras preferenser. I en konfliktsituation kommer en del att fly medan andra stannar kvar och slåss. (Brown, 2000, s.14) Lika preferenser hos individer är vanligare om de tillhör samma kultur, medan olika preferenser tenderar att skapa en hotbild av den andre och en ”vi och dem” identifikation.

Etnisk och nationalistisk identifikation hos individer varierar i olika grad och beroende på situation, precis som t.ex. ideologisk, klass eller könsidentifikation varierar. Etnisk och nationell tillhörighet har enligt det instrumentalistiska perspektivet ingen prioritering över andra tillhörigheter. Etnisk och nationell identifikation är dock fördelaktiga i politisk mobilisering genom att de har enkelt

identifierbara markörer som språk och klädsel. De medför också en social interaktion där individerna skapar ett gemensamt levnadssätt värt att försvara. (Brown, 2000, s.15)

Ett av de välkända exemplen på hur eliter använde nationalismen för att få folk att gå ut i krig är första världskriget. All propaganda om hur viktigt nationen är och att man var tvungen att gå ut i krig för att försvara nationen fick många människor att gå ut i krig utan att ens blinka. (Hobsbawm, 1994, s. 118) Exempelvis tyskarna som av all propaganda hade fått i huvudet att de var absolut den bästa nationen i världen och att de skulle vinna kriget på bara nån månad gick ut i krig som om det var en festival då stora människoskaror tog farväl av soldaterna med stora jubel i en karneval liknande stämning. I vanliga fall brukar anhöriga till soldater vara oroliga då de ska gå och kriga. Det var en liknande stämning i andra världskriget då tyskarna skulle hämnas och visa Europa att de var den bästa nationen. Den här gången tog man kriget på mer allvar, men återigen var detta ett verk av eliter som drev propaganda om den tyska rasens och nationens storhet.

Etnicitet och nationell identifikation gör det alltså enligt det instrumentalistiska perspektivet lättare för individer att försvara sina intressen. ”From the situationalist perspective, the term ’ethnicity’ is sometimes used to refer to communities making claims for cultural autonomy, whereas the term ’nationalism’ is used where territorial homeland claims are being made; but the distinction is a permeable one since both refer to the political defence of rational attachments to the interactive community”. (Brown, 2000, s.15)

Enligt instrumentalismen är det uppenbart att individer under yttre hot och utmaningar fattar beslut under auktoritära påtryckningar. Det är varken funktionellt eller vettigt för individen att tolka en ny situation på egen hand. Det är mer rationellt menar man att under potentiellt hot förlita sig på eliteras bedömningar vilka man tror redan har analyserat situationen. (Brown, 2000, s.16) Därför förlitar sig vanligen individer på eliter som ger information om situationens hot eller möjligheter och vilka har förmågan att mobilisera stöd för handling. Instrumentalismens förklaring av etniska och nationella identiteter kan jämföras med marxismens förklaring av klass identitet. Identiteten utvecklas först efter att den mobiliserats av eliter. (ibid.)

3 Historisk bakgrund

För att riktigt förstå sig på den etniska konflikten i Bosnien och Hercegovina och dess tre konstitutionella folkgrupper är en historisk genomgång mycket nödvändig anser vi. I det här kapitlet redogör vi därför en kort historiegenomgång i av Bosnien och Hercegovina i olika tidsperioder: tidig medeltida, medeltida, osmanska, Österrike-Ungern och Jugoslavien 1918 – 1992. De olika tidsperioderna har hög relevans för den etniska konflikten, ett historiekrig som inte går att lösa, där alla grupper har sina nationalistiska anspråk på landet. (Engelbrekt i Gustavsson & Tallberg, 2006, s.379)

Under 500-talet slog sig slaverna ner på Balkan där tidigare folkslag som illyriska stammar och romare hade levt. På 600-talet dök kroater och serber upp i västra Balkan. Området som idag utgör sydvästra Serbien, Montenegro och senare även regionen Hercegovina befolkades av serberna. Kroaterna befolkade områden som idag utgör Kroatien och större delen av Bosnien. (Malcolm, 2002, s.6ff) ”Tidiga ungerska källor kallar således bosnierna för kroater, och tidigmedeltida religiösa organisationen i Bosnien var även den kopplad till Kroatien”. (Resic, 2006, s.32) Kroaterna och serberna hade tidigt etablerat sina respektive kungariket. Något bosniskt kungarrike existerade inte under den här perioden, utan kontrollen över provinsen (banatet) skiftade mellan Kroatien och Serbien, samt de mäktigare Ungern och Bysantinska Riket. (Resic, 2006, s.31f) Kroaterna kom att kristnas av Rom och tillhöra den västerländska kulturkretsen medan serberna kristnades av bysantinerna och tillhörde därmed österländsk eller ortodox kulturkrets. När Kroatien kom att ingå i en personunion med Ungern 1102 började den bosniska provinsen att utvecklas som ett politiskt självständigt område mot slutet av samma århundrade. (Resic, 2006, s.32) Det ska dock betonas att denna provins var något helt annat än dagens moderna Bosnien och Hercegovina och var betydligt mindre till ytan.

Bosnien och Hercegovinas tidiga medeltida historia är således dunkel och det går inte att avgöra om befolkningen i området hade en egen bosnisk identitet eller om det var kroater och serber som levde där under en politisk eller regional identitet.(Malcolm, 2002, s.8) Det primordialistiska perspektivet skulle hävda det senare medan konstruktivismen skulle invända med att det inte går att tala om någon medveten nations identitet under den här perioden eftersom principen om nationaliteter uppstår under nationalismen på 1800-talet. Den bosniska provinsen blev ett kungarike först år 1377 då Tvrtko I krönt sig själv till kung och utvidgade områdets territorium. (Lovrenovic, 2001, s.47) Det bosniska kungariket var ett katolsk rike där nästintill alla kungar var katoliker fram till den sista som halshöggs av osmanerna. Befolkningen i kungariket benämns i flera historiska

dokument som "bosnjani" (Resic, 2006, s.33) dvs. bosnier, vilket helt enkelt har betydelsen att personen i fråga är från området. Kungariket var redan innan osmanernas ankomst drabbat av inre splittringar vilket pekar på regional uppdelning där lokala furstar och mäktiga adelsfamiljer styrde över egna områden under en gemensam kungakrona. (<http://www.immi.se/alfa/b.htm#bosnier> – 18.05.09)

I och med den osmanska erövringen var kungarikets korta självständighet över och nu inleddes en 400 årig period av osmansk ockupation och islamisering. Osmanernas erövring av det katolska bosniska kungariket skulle medföra stora förändringar i områdets etniska och religiösa karta. Befolkningen delades upp efter religiös tillhörighet (Milletsystemet) och inte etnisk och området gjordes till en av Osmanska rikets provinser. (<http://www.immi.se/alfa/b.htm#bosnier> – 18.05.09) Den Katolska kyrkan och katolikerna fick ingen status som millet eftersom de var huvudfienden, vilket medförde att de ortodoxa oftast fick fördelar över katoliker. Med tiden sjönk antalet katoliker pga. utvandring och konvertering till islam, medan ortodox kristendom och islam nu fick fäste i området. (Resic, 2006, s.79ff) Hur det kommer sig att så många konverterade till islam är fortfarande något av en oklar fråga. Längre var uppfattningen att befolkningen utsattes för tvångskonvertering, men senare undersökningar pekar på att det var huvudsakligen adeln som under en längre period konverterade för att behålla sina ägodelar och rättigheter. På så sätt förblev de en del av det osmanska samhället medan landsbygden där många förblev kristna stod utanför. Kroater och serber förknippar den här perioden med förtryck, islamisering och muslimsk överhöghet. De bosniska muslimerna som under den här perioden utvecklade sin islamska identitet ser perioden som en tid av utveckling och framsteg.

1800-talet var en period av folkuppror och nationalism. De mångkulturella rikena som Österrike-Ungern och Osmanska riket hotades av upplösning eftersom de inte kunde stå emot de nationella frihetskraven. Osmanska rikets styre var försvagat på grund av korruption och inre splittringar och man förlorade allt mer territorium. (Resic, 2006, s.146ff, <http://www.immi.se/alfa/b.htm#bosnier> – 18.05.09). Ett av länderna som blev självständigt från Osmanska riket var Serbien år 1878. Samma år ockuperade Österrike-Ungern Bosnien och Hercegovina från osmanerna som man sedan fullt annekterade år 1908. Ockupationen kom i konflikt med serbiska strävanden om att skapa ett Storserbien där alla områden där serber bebodde skulle ingå, dvs. hela Bosnien och Hercegovina och stora delar av Kroatien där serberna flytt in till och befolkat. Österrike-Ungern försökte inledningsvis spela ut kroatiska och serbiska nationalistiska strävanden mot varandra genom att införa en "bosnisk" identitet (Lovrenovic, 2001, s.149f), något som var dömt att misslyckas. Detta misslyckande försatte de bosniska muslimerna i en svår situation och många utvandrade till Turkiet under den här perioden. Eftersom den katolska och ortodoxa befolkningen redan var nationellt medvetna som kroater respektive serber, inleddes nu muslimernas identitetsskapande. Eftersom de inte ville se sig som islamiserade kroater och serber låg beteckningen "bosnier" eller "bosnjaker" vilket betyder samma sak närmast till hand. Den habsburgske

tronföljaren Franz Ferdinand insåg därför att dubbelmonarkin var i behov av förändring och förespråkade en omvandling till federation och trippelmonarki. (Resic, 2006, s.128f) Ett sydslaviskt eller kroatiskt kungarike skulle bilda som tack för kroaternas lojalitet till Wien. Om detta förverkligades trodde man sig kunna lösa Serbiens anspråk på området. Ärkehertig Franz Ferdinand kom 1914 på besök i Sarajevo. Besöket slutade med att han besköts av Gavrilo Princip, serbisk student och nationalist. Ärkehertigen avled tillsammans med sin fru och attentatet blev känt som ”skottet i Sarajevo” och skulle komma att utlösa första världskriget. (Resic, 2006, s.195, Malcolm, s.153f, <http://www.immi.se/alfa/b.htm#bosnier> – 18.05.09)

Vid krigsutbrottet 1914 var det svårt att föreställa sig att någon sydslavisk union skulle bildas. Men efter Österrike-Ungerns krigsnederlag bildades en kortvarig stat av de tidigare sydslaviska områdena inom Österrike-Ungern (Slovenien, Kroatien och Bosnien och Hercegovina) under namnet ”Slovenernas, kroaternas och serbernas stat”. Bara två månader senare 1918 förenades staten med kungariket Serbien och den nya statsbildningen fick namnet ”Serbernas, kroaternas och slovenernas kungarike”. (Resic, 2006, s.187ff, Lovrenovic, 2001, s.159ff, Lampe, 2000, s.101) Huvudstaden blev Belgrad och landet styrdes av en serbisk monark. Bildandet av detta kungarike var för serberna förverkligandet av Storserbien där de flesta serber nu bodde inom dess gränser. (Resic, 2006, s.162f, 195) Serbien och serberna dominerade nu den nya staten som innehöll flera olika folkgrupper. Politiska motsättningar ökade bland dessa, i huvudsak mellan de två största grupperna, serber och kroater. Rivaliteten mellan dessa två ledde till att kunglig diktatur infördes 1929, landet byta namn till kungariket Jugoslavien och nya administrativa gränser inom landet ritades. (Resic, 2006, s.201, Lampe, 2000, s.194f) Bosnien och Hercegovina upphörde att existera då det bildades nio administrativa banoviner (regioner). Sex av dessa kom att utgöra serbisk majoritet, de andra tre bestod av en slovensk och två kroatiska. Förmodligen avsiktlig serbisk politik för att utgöra majoritet i den administrativa uppdelningen.

Endast serber, kroater och slovener var fram till 1929 erkända som nationer. Den kungliga diktaturen ville skapa en ”jugoslavisk” nationalitet, varav namnbytet på kungariket. Men försöket kom bara att uppfattas som serbifiering av de andra folkgrupperna. (Resic, 2006, s.199ff) 1939 bildades istället efter kroatiska strävanden Banovina Hrvatska, ett autonomt Kroatien inom Jugoslavien av de två kroatiska administrativa regionerna som utgjorde en tredjedel av landets yta. (Resic, 2006, s.209) Andra världskriget utbröt samma år och skulle inte lämna Jugoslavien oberört. Tyskland anföll Jugoslavien 1941 och styckade upp landet mellan sig självt och allierade grannländer som alla hade anspråk på jugoslaviska områden. Två självständiga stater bildades av resterna, Oberoende staten Kroatien (Nezavisna Drzava Hrvatska) där hela Bosnien och Hercegovina kom att ingå och en serbisk stat. Båda blev i själva verket fascistiska lydstaten till Tyskland där det begicks folkmord på judar och romer. I Kroatien utförde den extremnationalistiska och fascistiska Ustasa rörelsen även folkmord på serber. (Lovrenovic, 2001, s.169ff, Poulton, 1993, s.29) En stor del av de bosniska

muslimerna hade under 30- och tidigt 40-tal börjat identifiera sig som muslimska kroater och anslöt sig även till Ustasa, där de hade en egen division (Handzar SS). Ustasa betraktade muslimerna som ”kroatiska nationens blomma”. (Resic, 2006, s.220f) Dessa muslimer var dock inte representativa för hela den bosnien muslimska befolkningen.

Två motståndarrörelser hade bildats mot ockupationsmakten. Den ena var cetnikrörelsen, som i stort sett bestod av serbiska nationalister och rojalister och den andra var partisanerna under ledning av Josip Broz Tito. Alla stred mot alla, men segrande blev partisanerna som hade stöd bland alla jugoslaviska folkgrupper. (Resic, 2006, s.212ff, 217ff) Efter andra världskriget återskapades ett nytt Jugoslavien som blev en kommunistisk enpartistat. Tito styrde med diktatur och alla nationalistiska strävanden hölls tillbaka. (Fredborg, 1994, s.280) Även religionerna utsattes för begränsningar trots att religionsfrihet garanterades i konstitutionen. Kommunistpartiet erkände tre nya nationer – montenegriner, makedonier och senare även de bosniska muslimerna som nu fick beteckningen ”Muslimer” med stort m för att skilja det från religionstillhörigheten. (Poulton, 1993, s.39ff) Den allmänna uppfattningen var dock att Muslimerna skulle komma att assimileras och identifiera sig som antingen kroater eller serber. Bosnien och Hercegovinas gränser före 1918 hade återskapats och blev nu en av Jugoslaviens sex republiker.

Att kommunisterna aldrig tog itu med folkmorden som utfördes från alla håll under andra världskriget och istället hyllade sin framgångsrika seger under parollen ”broderskap och enighet” skulle få framtida konsekvenser för Jugoslavien. Under ytan kokade förtryckta nationalistiska strävanden, etniska motsättningar och misstänksamheten mot andra folkgrupper. Efter Titos död 1980 började Jugoslavien falla sönder pga. ekonomisk kris och nationalism. Bosnien och Hercegovina som den mest etniskt beblandade republiken skulle drabbas hårdast under kriget som ägde rum på 1990-talet.

4 Analys av den etniska konflikten i Bosnien och Hercegovina

4.1 Primordialistisk analys av den etniska konflikten

För att förklara den etniska konflikten mellan de tre etniska grupperna i Bosnien och Hercegovina ur det primordialistiska perspektivet har historia en mycket central roll. Genom att förstå sig på de olika gruppernas respektive historia blir det lätt att förstå varför de hamnade i konflikt och krig med varandra. Adam Smiths sex kriterier för vad som utgör en ethnies (etniskt folk) blir i den primordialistiska analysen avgörande faktorer till att förklara den etniska konflikten.

Enligt det primordialistiska perspektivet är de etniska grupperna inte socialt konstruerade som konstruktivismen skulle hävda. Både kroater och serber nämns i tidiga medeltida källor och har sina respektive historiska myter om sitt folks ursprung. Men det råder fortfarande osäkerhet om vilka 600-talets kroater och serber egentligen var. De hade båda tidigt under 600-talet etablerat sina riken i Centraleuropa. I södra delen av dagens Polen existerade det s.k. "Vita Kroatien" och någonstans mellan Tyskland och Tjeckien existerade det s.k. "Vita Serbien". (Resic, 2006, s.23) Från dessa områden migrerade de sedan under 620-talet ner till Balkan där de kom att assimilera de redan tidigare invandrade slaverna och andra inhemska befolkningar. Under 700-talet kristnades kroaterna och fick tidigt en anknytning till Rom och kom på så vis att utgöra en del av den västeuropeiska kulturkretsen. Serberna däremot hamnade under inflytande från Bysans vilket innebar att de hamnade i den ortodoxa och österländska kulturkretsen. (Resic, 2006, s.23f, 27ff, <http://www.immi.se/alfa/k.htm#kroater> – 18.05.09, <http://www.immi.se/alfa/s.htm#serber> – 18.05.09). Kultur och religion kom därför att bli de viktigaste faktorerna som skilde kroater och serber från varandra. Även bosniakernas ursprung är oklart då man egentligen inte vet mycket om Bosniens tidiga historia. Huruvida de är en separat sydslavisk folkgrupp som först omnämns på 1100-talet eller islamiserade kroater och serber från 1500-talet är en fråga för historiker att avgöra. (<http://www.immi.se/alfa/b.htm#bosnier> – 18.05.09)

Kroaters, serbers och bosniakers respektive kollektiva namn är deras identifierande markör av deras etniska existens i historien. Det kan enligt det primordialistiska perspektivet inte existera en obenämnt etnicitet. Ett intressant fall är dock de bosniska muslimerna som Smith menar gick obenämda under sitt

nationsbyggande i Jugoslavien. Muslimerna i Bosnien och Hercegovina antog namnet ”Muslimer” som sitt etniska kollektiva namn. Detta gjorde de trots att många bosniska muslimer inte var religiösa och praktiserande av den islamska tron. Men de identifierade sig själva och av andra utifrån sitt religiösa ursprung, dvs. att de hade varit muslimer sedan Bosnien och Hercegovina hade islamiserats av osmanerna. I ett samhälle där nationalitet och religiös tillhörighet var så nära sammanflätade föredrog de denna identitet som sin symbol över ett namn kopplat till området som de länge hade levt i. (Smith, 1988, s.22f) Först när deras gemenskap och avvikelse från kroater och serber hade nått en medvetenhet och uppmärksamhet valde de att kalla sig för ”bosnjaker” för att i en multietnisk stat som Bosnien och Hercegovina utgöra en nationalitet. Valet av namnet gjordes för att sammankoppla dem med det bosniska kungariket och de medeltida bosnierna som man menar var en separat sydslavisk folkgrupp från kroater och serber. Ett kollektivt namn för de bosniska muslimerna bekräftade deras existens och dem garanti som etnisk grupp

Att de tre grupperna hamnar i etnisk konflikt med varandra har också att göra med att de alla har en historisk anknytning till Bosnien och Hercegovina. Kroaterna som vid sin ankomst till västra Balkan bosatte sig i större delen av dagens Bosnien och Hercegovina. Enligt legenden kröntes den första kroatiska kungen år 925 på fälten vid staden Duvno, som idag bär namnet Tomislavgrad dvs. Tomislavs stad. Detta medeltida kungarike omfattade enligt kroatisk historieskrivning största delen av dagens Bosnien och Hercegovina.(Resic, 2006, s.30, Lampe, 2000, s.15) De medeltida bosniska härskarna hade den kroatiska titeln ban, vilka var underställda kungen. Bosnien som en banovina (provins) vittnar därför om dess nära anknytning till Kroatien.(Resic, 2006, s.32, Malcolm, 2002, s.12) När Kroatien ingick i personunion med Ungern 1102 och förlorade sin politiska självständighet hamnade även Bosnien under ungersk kontroll. I slutet av 1100-talet utvecklade Bosnien en politisk självständighet med var fortsatt politiskt och kulturellt länkat till Kroatien och Ungern. Att Bosnien under vissa perioder även kontrollerades av serber gör att serberna också har historiska anspråk på området. ”Under 1800- och 1900-talet har både kroater och serber velat säkra rätten till de medeltida bosnierna som medlemmar av respektive folkgrupp”.(Resic, 2006, s.31)

Även om alla tre etniska grupper är sydslaver, pratar nästan identiska språk och har levt på samma område under flera århundraden så delar de inte en gemensam historia. Som nämnt hamnade kroaterna i den västeuropeiska kulturkretsen, serberna i östeuropeisk och på 1500-talet tillfördes ytterligare islam i Bosnien och Hercegovina. Detta medförde att landet utvecklades till ett multikulturellt och multireligiöst land under 500 år. Utifrån det primordialistiska perspektivet kan vi förstå att det blir en etnisk konflikt mellan de tre etniska grupperna då de alla vill förverkliga skapandet av en nationalstat åt det egna folket. Kroaterna i Bosnien och Hercegovina vill gärna införlivas med Kroatien medan serberna vill det samma med Serbien. Detta skulle innebära att Bosnien och Hercegovina som modern stat enligt det primordialistiska perspektivet inte kan kallas för en ”nation”. (Brown, 2000, s.6) Situationen är komplicerad eftersom det inte är så

enkelt att dela på landet mellan de tre etniska grupperna. Det finns områden där respektive grupp utgör en större eller mindre majoritet, men i övrigt är landet väldigt beblandat.

Eftersom det råder en stark etnisk gemenskap i alla tre grupper menar de sig alla ha rätt till självbestämmande. 1990 hölls fria val som resulterade i nationalistiska och etniska partisegrar. Den stora förloraren var det kommunistiska partiet som hade förlorat sin ledande sociala och politiska position. (Lovrenovic, 2001, s.193) När Jugoslavien föll sönder och Slovenien och Kroatien blev självständiga stater ville inte bosniakerna och kroaterna i Bosnien och Hercegovina förbli i en serbiskt dominerad stat, ett Storserbien. Den 29 februari och 1 mars, 1992 hölls en folkomröstning där valdeltagandet var 63,4%. Av dessa hade 99,4% röstat för självständighet, vilka i stort sett var bosniaker och kroater. Serberna motsatte sig folkomröstningen och hade uppmanats av sina ledare att bojkotta valet. (Lovrenovic, 2001, s.195, Resic, 2006, s.260ff) De ville inte skiljas från Serbien och gå samma öde till mötes som den stora minoriteten serber i Kroatien. Serberna var väl medvetna om vad de utsattes för under den kroatiska lydstaten till Tyskland under andra världskriget.

När Bosnien och Hercegovina utropar självständighet den 5 april 1992 utbryter det strider mellan serber och icke-serber. Ett tecken på serbisk solidaritet var att den jugoslaviska armén som hade blivit dominerad av serber lämnade kvar utrustning och tusentals soldater till den nybildade bosnienserbiska armén. Detta gav serberna ett asymmetriskt övertag och de kunde på bara några månader ockupera omkring 70% av Bosnien och Hercegovinas yta. (Kaldor, 2000, s.55ff) Redan innan strider hade brutit ut på allvar hade serberna hösten 1991 skapat autonoma områden inom Bosnien och Hercegovina under ledning av Radovan Karadzic. Man ville inte ha det serbiska folket utspritt i olika stater, Jugoslavien för dem hade ju Jugoslavien varit något av ett "Storserbien" där alla serber levde inom samma stat. (Lovrenovic, 2001, s.192) Serbiens president Slobodan Milosevic förde en aggressiv serbisk nationalism och ville samla alla serber i en stat, vilket skulle innebära nya gränsdragningar. (Resic, 2006, s.271) Med hjälp av propaganda spelade man på serbernas rädsla och det påstods att serber var under hot från kroatiska ustasa och muslimska fundamentalister. Antikroatisk hetspropaganda fördes och det hävdades att Kroatiens president Tudjman hade återupprättat en ny kroatisk ustasastat och att Bosnien och Hercegovinas president Alija Izetbegovic ville skapa en muslimsk stat. (Harris, 1997, s.37)

Som resultat av Kroatiens självständighet hade kroaterna tillsammans med bosniakerna beslutat för att rösta ja för ett självständigt Bosnien och Hercegovina. Omvärldens uppfattning var länge att kroaterna och bosniakerna var allierade med varandra mot serberna. Detta var en förenklad bild av situationen vilken inte tog hänsyn till Zagrebs och Sarajevos oförenliga intressen. Man ogillade i Zagreb att Izetbegovic förhöll sig neutral mellan Kroatien och Serbien för att undvika strider i Bosnien och Hercegovina. Hans neutralitet skulle inte rädda landet från krig. Trots denna bakgrund slöts ett politiskt och militärt samarbete mellan Tudjman och Izetbegovic under 1992. (Malcolm, 2002, s.240f)

4.2 Konstruktivistisk analys av den etniska konflikten

På samma sätt som primordialismen måste man för att förstå den etniska konflikten i Bosnien och Hercegovina ur ett konstruktivistiskt perspektiv gå tillbaka till historien. Genom att studera landets och de tre etniska gruppernas historia kan man få en uppfattning om hur den här konflikten kom sig att utvecklas till ett krig som skördade tusentals liv. Därför kommer vi återigen att ta upp vissa händelser som vi redan har nämnt.

Både serber och kroater som är två av de tre huvudaktörerna i konflikten tros härstamma från nuvarande Iran och är slaviska folkgrupper. (Malcolm, 2002, s.7) Slaverna kom till Balkan under 500 och 600 talet. Språket, kulturen och en mer än 1000 års historia gör att folket i dagens Bosnien och Hercegovina tillsammans kan kallas för slaver. (Malcolm, 2002, s.2, Resic, 2006, s.23) Det har skapats flera myter om varifrån de slaviska grupperna kom. En myt var att serber och kroater var illyrier, en gammal folkgrupp som troligen var de första som bodde i Balkan och som dog ut bland alla slaver. En annan myt var att kroaterna och bosnierna härstammade från goterna, en germansk stam som gjorde räder in i Balkan under perioden 200-400 talet. Senare utvecklades myten till att alla slaver var goter. (Malcolm, 2002, s.4f) Detta visar hur man genom social konstruering försökte skaffa sig en egen identitet.

En sak man vet är att serber och kroater från början hade en liknande och gemensam historia, vilket förstärker den konstruktivistiska synen på att de är socialt konstruerade grupper. Som vi redan har nämnt tros de ha vandrat in till Balkan från nuvarande Iran. Många forskare tror antingen att serber och kroater var slaviska stammar som styrdes av iranier eller att de från början var iranska stammar som hade blivit "slaviserad". (Malcolm, 2002, s.7, Resic, 2006, s.24) I och med delningen av kyrkan och det Romerska riket år 1054 i en västlig och östlig del hamnade vissa slaver i den "västra sidan" som var katoliker och andra slaver hamnade i den "östra sidan" som var ortodoxa kristna. (Resic, 2006, s.27) Den här delningen skulle senare visa sig vara en mycket viktig händelse för utvecklingen i Bosnien och Hercegovina då det ledde till fientlighet mellan katolikerna och ortodoxa kristna. Den katolska och ortodoxa kyrkan var starka fiender och eftersom alla identifiera sig med gruppen inom vilken sida de låg i så är det fullt troligt att tänka sig att katolikerna och de ortodoxa kristna hade en negativ syn på varandra.

Men trots det kan man inte säga att det fanns en stor fientlighet mellan de båda grupperna från början. När turkiska Osmanska riket invaderade Bosnien och Hercegovina vid 1463 blev saker och ting lite annorlunda. (Malcolm, 2002, s.43) Redan då var Bosnien och Hercegovina ett område som beboddes av både serber och kroater, men som enligt konstruktivismen var ortodoxa kristna och katolska slaver. Under det osmanska styret skedde en stor övergång från kristna slaver till islam. Vissa undersökningar tyder på att det inte var tvångsmässigt övergång då exempelvis processen för övergången till islam tog hela 150 år. (Malcolm, 2002, s.54) Den troliga förklaringen till övergången till islam är att man fick vissa

förmåner om man var muslim. Många kristna slaver valde som sagt att gå över till islam och därmed skapades en tredje identitet i Bosnien och Hercegovina som idag kallas för muslimer eller bosnaker. (Malcolm, 2002, s.51f) Antalet personer som gick över till islam var så många så att nästan gång i perioden slutet av 1500-talet och början av 1600-talet hade muslimerna blivit en stor majoritet i Bosnien och Hercegovina. (Malcolm, 2002, s.53)

Sedan slavernas övergång till islam har det alltid funnits en negativ syn på bosniska muslimer från den kristna sidan, men grundanledningen till det är inte etniskt eller religiös baserad som många skulle tro, utan det är ekonomiskt. Muslimerna kunde dra nytta av vissa förmåner och därför var många muslimer mer välmående än de kristna. En av de viktigaste faktorerna till islamiseringen av Bosnien och Hercegovina var projektet devsirne, "blodsskatten". Osmanska riket som bestod av flera turkiska stammar litade inte mycket på de olika turkarna som skulle vilja skada osmanerna och bestämde därför att skapa en arme utifrån folk från Balkan. I början tog man bara kristna pojkar som fördes till Istanbul och konverterades till islam där de blev upptränade till att bli soldater och administratörer. Janitsjarerna som de kallades för blev osmanska riket mest fruktade styrka inom armen. De kom att bli mycket mäktiga inom riket där många gjorde stora administrativa och militära karriär. Många janitsjarer höll kontakten med sina familjer och hjälpte de ekonomiskt och även flyttade tillbaka hem efter en viss period av tjänstgöring i osmanska riket. Detta ledde till många i Bosnien och Hercegovina där devsirne hade sin största effekt började se positivt på devsirne och ville själva att deras söner skulle tas till Istanbul där de skulle få en bra utbildning och hjälpa familjen i framtiden. (Malcolm, 2002, s.65, Resic, 2006, s.50ff) Andra viktiga orsaker till islamiseringens spridning var att kristna slavar som ville gå över till islam kunde be om frihet och muslimska städer som var mer utvecklade. (Malcolm, 2002, s.66ff) Muslimerna kom senare att bli de stora godsägarna med titlarna "beg" och "aga". Beg var en större titel än aga. I 1800-talet var alla stora godsägarna muslimer, medan en stor majoritet av bönderna var kristna. Många bönder jobbade i godsens som kallades för "ciftlik", vissa under svåra omständigheter. Detta lade grunden till en fientlighet och hat från kristna bönder mot den muslimska överklassen som inte skulle glömmas och utnyttjas i framtiden. (Malcolm, 2002, s.93f, Resic, 2006, s.78f)

Men det var inte en skillnad bara mellan muslimer och kristna, utan också mellan ortodoxa kristna och katoliker. Människor fick i stort sett fritt utöva sin religion, men osmanerna hade en mer positiv syn på den ortodoxa kristendomen än katolicismen. Osmanerna såg inte ortodoxerna som sina fiender då det bysantinska riket var krossad, medan det var annorlunda med den katolska kyrkan då Österrike som var den stora fienden var ett katolskt rike. Av den anledningen upplevde den katolska kyrkan ett visst förtryck i Bosnien och Hercegovina. (Malcolm, 2002, s.55, Resic, 2006, s.83) Medan ortodoxa kristna ledare var nöjda hade katolska ledare en önskan om att bli invaderad av en katolsk makt och bli "befriade". (Malcolm, 2002, s.71) En annan sak är att under osmanska rikets tid i Bosnien och Hercegovina vandrade många ortodoxa kristna in och bosatte sig i territoriet, detta var bl.a. en del osmansk politik. Många av de ortodoxa som kom var "vlacher" som levde tillsammans med slaver och som senare kom att bli serber. (Malcolm, 2002, s.71, 81) Som vi har nämnt så var den ortodoxa kristna kyrkan och den katolska kyrkan fiender och detta utmärkte sig i Bosnien och

Hercegovina genom rivalitet. Det finns påståelser om att den ortodoxa kristna kyrkan försökte utplåna den katolska tron i landet och den här rivaliteten ledde som man kan tänka sig till en fientlighet mellan ortodoxa serber och katolska kroater i Bosnien och Hercegovina som skulle vara långt efter Osmanska rikets sönderfall. (Malcolm, 2002, s.99f)

Allt detta fick såklart människorna att ha en negativ syn på varandra då muslimerna hade det bättre än kristna och den ortodoxa kristna kyrkan hade en bättre ställning än den katolska kyrkan. Men spänningar emellan de tre grupperna som kom upp senare kan ur ett konstruktivistiskt perspektiv beskrivas som att vara ett verk av nationalsim och myter. För först då spelade etniciteten och religionen en roll. Under 1800-talet kom de nationalistiska strömmarna som drog Balkan och Bosnien och Hercegovina med storm. De som förr kallades för katoliker och ortodoxa kristna blev nu kroater och serber. Och eftersom majoriteten av ”kroaterna” var katoliker sågs alla katoliker i området som kroater och alla ortodoxa kristna blev serber. Myter började spridas om att det hade skett en tvångskonvertering, att de bosniska muslimerna var från början rika kristna som gick över till islam för att behålla sin rikedom och andra hatkampanj spreds om muslimer där bl.a. bosniska muslimer beskrevs som svikare. I en antimuslimsk skrift från pr 1924 skriver novellisten Ivo Andric att effekten av det osmanska styret i Bosnien och Hercegovina var fullständigt negativt där osmanerna kulturellt inte bidrog med nånting, vilket absolut inte speglade verkligheten. (Malcolm, 2002, s.100) Serberna och kroaterna däremot som hyste en fientlighet mot varandra främst på grund av religionen började snart bråka om vem som var först i Bosnien och Hercegovina och vem territoriet tillhörde och vars diskussion fortsätter än idag. (Malcolm, 2002, s.235, Resic, 2006, s.17)

Ett stort utbrott mellan de här tre grupperna kom under andra världskriget. Kroaterna var allierade med tyskarna och fick som utdelning skapa Storkroatien som innehöll bl.a. hela Bosnien och Hercegovina, men som blev en tysklydande stat. (Resic, 2006, s.214) Muslimerna som inte ville vara en del av Storkroatien ville skapa sig en identitet i form av att de var goternas ättlingar och skrev ett brev till Hitler där de förklarade detta, men de fick inget resultat. (Malcolm, 2002, s.5f) Serberna däremot hade sina egna Storserbiska drömmar. (Malcolm, 2002, s.179, Resic, 2006, s.213) Under kriget skedde flera massmord där troligen 1 miljon människor i territoriet för gamla Jugoslavien dödades. Serbiska nationalisterna ”cetniks” dödade tusentals muslimer och kroater, medan kroatiska nationalisterna ”ustasa” dödade tusentals serber. (Malcolm, 2002, s.174, 176, 187f) Kroaterna såg muslimerna som muslimska kroater och därför hade kroaterna en mer positiv syn på muslimerna än serberna, men det förekom dödande av muslimer även från kroaternas sida. Även många muslimer identifierade sig som muslimska kroater då de kände sig mer nära kroaterna än serberna. (Malcolm, 2002, s.185, 189f) Detta mördande ledde till att både kroaterna och serberna utvecklade myter om varandra, som t.ex. kroaternas syn på serber som att alla serber är cetniks och serbernas syn på kroaterna som att alla kroater är ustasa. Faktumet att det fanns ett muslimsk SS-förband som attackerade och dödade tusentals serber i Bosnien och Hercegovina fick serberna att utveckla en myt om muslimerna som att de var nazister eller fundamentalister. (Malcolm, 2002, s.189, 191, 237, xxiii)

Under tiden i Jugoslavien blev det en viss harmoni. Man försökte skapa en jugoslavisk identitet och många identifierade sig som jugoslaver, men återigen fanns det en rivalitet mellan serber och kroater. Kroaterna ville inte bli styrda av centralstyret i Belgrad och såg Jugoslavien som ett Storserbiskt projekt. Dessutom fanns det ett förakt mot kommunister som också var verksamma i andra världskriget där de kommunistiska partisanerna dödade bl.a. många kroater. Kommunismens fall och nationalismens uppgång ledde till Jugoslaviens fall och krig i Bosnien och Hercegovina. Nu sökte alla revansch för vad som hade hänt under historiens gång. Den muslimska överklassen, myter, religion, etnicitet, massakrer från andra världskriget, kommunistisk förtryck, alla känslor fick utsläpp i det här kriget. Under det kriget blev det därför återigen mycket dödande av de tre etniska grupperna mot varandra som delar på samma historia och vars språk är mycket lik varandra. Det stora hatet mot varandra som kan vara svårt att förstå ledde till det största folkmordet Europa skådat sen andra världskriget då serberna dödade 8000 muslimska pojkar och män i staden Srebrenica med syftet att rensa ut staden från muslimer och få ett ”rent” serbiskt stad. (Honing - Both, 1996, s. xix, <http://www.washingtonpost.com>, 2009-05-17)

Efter kriget ville de tre etniska grupperna avskilja sig från varandra ännu mer än vad det redan var och ett viktigt verktyg till detta var språket. Som sagt talar de tre etniska grupperna ett språk som liknar varandra mycket. Faktum är att de tre språken (serbiska, kroatiska och bosniska) bygger på samma dialekt. Vid mitten av 1850-talet utvecklades språket serbokroatiska. Efter kriget ville inte kroaterna ha nånting att göra med serberna och utvecklade därför det egna kroatiska språket. Man gjorde det genom att ändra och byta ut vissa ord som gjorde kroatiska till ett eget språk. Muslimerna som blev kallade för bosnjaker först på 1990-talet ville utveckla sin egen identitet och på samma sätt som kroaterna så satsade man på språket och skapade det bosniska språket. (Resic, 2006, s.131)

4.3 Instrumentalistisk analys av den etniska konflikten

En undersökning av den etniska konflikten i Bosnien och Hercegovina ur ett instrumentalistiskt perspektiv innebär att man får titta på vad som hände under de sista 20-25 åren i Jugoslavien. Jugoslavien bildades genom massmord i andra världskriget som följdes upp av rensningar efter. Dessa dåd skulle senare användas av de kroatiska nationalisterna som krävde självständighet. (Resic, 2006, s.226, Malcolm, 2002, s.193) Vi kommer att ta upp den kroatiska och serbiska nationalismen och se vilka krafter som styrde Bosnien och Hercegovina till Europas blodigaste krig efter andra världskriget.

I mitten av 1960-talet skedde en liberalisering och decentralisering i den jugoslaviska staten. I takt med liberaliseringen började människor visa sina missnöjen med levnadsförhållanden och ett stort utbrott av missnöjet kom sommaren år 1968 då studentupplopp skedde i flera storstäder runtom federationen. Krav som ställdes var demokratisering och bättre levnadsförhållanden som fick stöd av den jugoslaviske diktaturen Josip Broz Tito.

Missnöjet var inte etniskt relaterad, men skulle senare utvecklas till just det. (Resic, 2006, s.241)

Politiska och ekonomiska förändringar som skedde i mitten av 1960-talet ledde till att frågor som förr var tabu nu vågades diskuteras. En viktig fråga var språkfrågan. Det officiella språket i Jugoslavien var serbokroatiska, alternativt kroatserbiska. Kroaterna som ville kalla sitt språk för vad de ville sedan 1950-talet ville tala sitt eget språk, men det kroatiska språket var förbjudet. Detta var nånting som startade den kroatiska nationella återuppvaknandet. En serbokroatisk ordbok som skulle vara en gemensam ordbok för folket i Jugoslavien var på väg att skapas, men när det kom fram att kroatiska beskrevs som en dialekt av serbiska fick den stark kritik från kroatiska intellektuella som i en deklaration krävde att slovenska, kroatiska, serbiska och makedonska skulle ges likvärdig status i officiella sammanhang och att kroatiska skulle vara standardspråket i Kroatien. Detta var början till konflikt mellan kroaterna och styrande kommunistregimen som var serbdominerad. (Resic, 2006, s.241ff)

År 1969 började kroaterna med intellektuella och medlemmar i det kroatiska kommunistpartiet i spetsen som tyckte att det kroatiska språket, kulturen och identiteten var hotad att öppet kritisera regimen som å andra sidan anklagade kroaterna för nationalism och separatism., vilket var förbjudet inom federationen. Röster höjdes från serber som ville att ”de kroatiska nationalisterna” skulle tystas ner. Farhågorna angående kroaternas ambitioner visade sig vara inte så överdrivet då det kroatiska kommunistpartiets kvinnliga ledare Savka Dabcevic-Kucar år 1970 krävde ett självständigt socialistiskt Kroatien. Samtidigt ökade separatistiska och antiserbiska känslor bland kroaterna. (Resic, 2006, s.243f)

Under perioden 1970-71 som kallas för den ”kroatiska våren” blev stämningen så hätsk så att man var på gränsen till inbördeskrig. Kroatiska liberaler ställde nationella krav som kroatisk centralbank, egen valuta och arme och separat FN medlemskap. Kroaterna i Bosnien och Hercegovina däremot ville att de kroatbebodda delarna i Hercegovina skulle bli en del av Kroatien. En viktig orsak till missnöjet var ekonomin då Kroatien tillsammans med Slovenien var de två republiker som bidrog mest ekonomiskt men som fick tillbaka mindre än vad Serbien fick. Det ekonomiska missnöjet ledde till stora studentdemonstrationer som vidare ledde till att Tito ingrep genom att föra in polis- och militärstyrkor in i Zagreb som kväste demonstrationerna och ledningen för det kroatiska kommunistiska partiet avsattes. Kroaterna blev hård drabbade av det här ingripandet. I januari 1972 hade 400 ”nationalister” arresterats, över 50 000 blivit uteslutna ur kommunistpartiet, 50 000 fick stämplades officiellt som ”klassfiender” och 12 000 hade förlorat sina jobb. Många av de drabbade fick senare långa fängelsestraff. Två av dem som blev fängslad var Franjo Tudman och Stipe Mesic som är det självständiga Kroatiens förste respektive nuvarande president. Många kroater kände sig förödmjukade av vad om hände i den kroatiska våren och istället för att bryta ner kroaterna så var detta en händelse som var avgörande för vad som hände i 1990-talet. (Resic, 2006, s.244ff)

För att dämpa de nationalistiska rörelserna i federationen införde man år 1974 en ny författning som innebar decentralisering av makten. Varje republik (Serbien, Montenegro, Kroatien, Slovenien, Makedonien, Bosnien och Hercegovina) och de

två provinserna Kosovo och Vojvodina blev rätt så självständiga vilket innebar att de två provinserna som egentligen var en del av republiken Serbien fick nu samma autonoma status som republikerna och Serbien förbjöds att ingripa i det som var provinsernas inre angelägenheter. Samtidigt infördes ett presidentråd med 9 presidenter där varje republik och provins hade en representant som skulle styra Jugoslavien gemensamt under en federal president som i det här fallet var Tito. Vid Titos bortgång skulle republikernas och provinsernas representanter rotera och sitta en mandatperiod som den federala presidenten. En ny grundlag i författningen gav också rätten till utträde ur federationen. Muslimerna däremot som i början av den kommunistiska tiden blev kallade för serber eller kroater blev nu officiellt erkänd som en nation, trots kritiska serber. Den nya författningen ansågs av serberna vara antiserbiskt, vilket skulle leda till serbiska reaktioner under 1980-talet som i sin tur bidrog till oroligheter och motsättningar med Jugoslaviens upplösning som resultat. (Resic, 2006, s.248f, Malcolm, 2002, s.199)

Efter Titos död år 1980 var man oroad över vad som skulle hända med Jugoslavien. (Resic, 2006, s.251) Det visade sig att man var rätt till att vara oroad. På 1980-talet började man höra religiösa röster höjas som tidigare var kvästa. Ledare inom den serbiskortodoxa och katolska kyrkan började kritisera regimen och det blev en motsättning även kyrkorna emellan. Muslimerna å andra sidan under ledningen av Alija Izetbegovic som senare blev Bosnien och Hercegovinas president började tala och skriva om muslimska värderingar för vilket de blev dömda till fängelse år 1983. Detta drog på muslimska reaktioner från såväl folket som intellektuella. (Resic, 2006, s.254f, Malcolm, 2002, s.208)

Ett mer viktig händelselopp under 1980-talet var den serbiska nationalismens återuppvaknande. Under början på 80-talet började albanerna i Kosovo göra kraftiga demonstrationer där krav ställdes på bl.a. erkännande som republik, separation från Serbien och t.o.m. förenande med Albanien. (Resic, 2006, s.256f) Detta ledde till en ökad nationalism hos det serbiska folket och intellektuella. Vissa serbiska kommunister i serbiska kommunistpartiet som började få antijugoslaviska inställningar betraktade Kosovo, Vojvodina, Montenegro, delar av Kroatien och en stor del av Bosnien och Hercegovina som serbiska områden. Serberna som fick alltmer uppfattningen om att Jugoslavien hade förvandlats till ett antiserbiskt projekt visade sitt stora missnöje år 1983 i en begraving av en serbisk politiker Rankovic som år 1966 blev av med sin post som chef över den hemliga jugoslaviska polisen (UDBa). (Resic, 2006, s.241, 258) Begravningen förvandlades till en stor serbisk nationalistisk manifestation med 100 000 deltagande serber. Det serbiska missnöjet fortsatte och nästa nationalistiska uttryck kom år 1986. 200 ledande serbiska intellektuella skrev på en petition som skickades till både serbiska och den federala ledningen. I petitionen ställdes krav på att de autonoma provinserna Kosovo och Vojvodina återigen skulle styras av Serbien och att 200 000 påstådda immigranter från Albanien skulle utvisas. Dessutom protesterade man mot ”folkmordet” på serberna i Kosovo. Textens författare ansåg att serberna sedan mitten av 1960-talet nekats till sitt språk och kulturella och politiska organisationer som skulle ha bevarat serbiska traditioner. Vidare ansåg de att serberna sedan år 1981 blivit förföljda i alla de övriga jugoslaviska republikerna, särskilt i Kosovo och Kroatien där det skulle ha begåtts ”folkmord” på serber. Texten fördömdes av den serbiska kommunistledningen, men stöddes av många serbiska intellektuella. Texten ledde också till att de övriga

folken i republiken uppfatta det som en serbisk aggregation. Från och med nu kokade Jugoslavien. (Resic, 2006, s.258f)

Flertal serbiska nationalistiska intellektuella gjorde sig förtjänst till den ökade serbiska nationalismen. En av de, Dobrica Cosic, ansåg att Serbiens två stora misstag var att gå med i Jugoslavien och det kommunistiska styret. Från år 1981 pågick en stor historisk omvandling i Serbien och personer som Vojislav Seselj, Vuk Draskovic och Vojislav Kostunica som alla senare blev politiker i Serbien och Montenegro och Seselj som idag står inför rätten i Haag stod i centrum vars mål var att förändra Titos och kommunisternas historia. I flera romaner som handlade om andra världskriget blev muslimer och kroater utpekade som blodtörstiga mördare och de bosniska muslimerna beskrevs som svikare vilket ledde till en uppgång av islamofobi bland serberna. (Resic, 2006, s.260f, Malcolm, 2002, s.206)

Det slutgiltiga händelse som ledde till Jugoslaviens sammanbrott var Slobodan Milosevics framträdande. Efter ett möte i Kosovo där han sade till det serberna att inte ge upp kampen om Kosovo blev han mycket populär bland det serbiska folket. I år 1987 startade Milosevic en massutrensning i det serbiska kommunistpartiet och median som han via sen kunde utvidga sin nationalistiska propaganda och mobilisera massorna. Efter det hade han en total maktövertagande. Med flera massmöten år 1988 där tusentals serber deltog med cetnik symboler befäste han sin makt och ställning. Målet för massmöten var att krossa de två provinserna Kosovo och Vojvodina och även republiken Montenegro vilket han lyckades med. I februari 1989 demonstrerade över hela 800 000 tusen serber i Belgrad som krävde hårda tag mot albanerna. I våren samma år var provinserna och Montenegro under serbiskt kontroll. I ett möte i Kosovo juni 1989 för att fira 600 årsjubileet av ett historiskt slag med turkarna 1389 samlades en miljon serber i fältslaget Kosovo polje. Denna stora nationalistiska manifestation skapade stor oro bland övriga folkgrupper i Jugoslavien. (Resic, 2006, s.261ff, Malcolm, 2002, s.213)

Flerpartisystem infördes generellt i Jugoslavien år 1989 och i valen 1990 vann nationalistiska partier i både Slovenien och Kroatien. I Kroatien vann partiet HDZ med Franjo Tudjman som partiledare. Tudjman skulle spela en viktig roll under kriget i Bosnien och Hercegovina genom att stödja de kroatiska trupperna. HDZ påminde om ”det kommunistiska förtrycket” och propagerade för att återupprätta Kroatiens ”historiska gränser”. Med det menade man Kroatien, Bosnien och Hercegovina och delar av Montenegro och Vojvodina. Nu var nationalismen på topp även hos kroaterna. (Resic, 2006, s.264, 266) I Bosnien och Hercegovina blev muslimska SDA det ledande partiet med Alija Izetbegovic som partiledare som blev president och ville bevara Bosnien och Hercegovinas gränser. (Malcolm, 2002, s.222f)

I och med hot om kroatisk självständighetsförklaring hade det uppstått mindre strider i Kroatien mellan kroater och serber i och mellan kroatisk polis och serbiska miliser. Den 25 juni år 1991 förklarade sig både Kroatien och Slovenien som självständiga stater.(Resic, 2006, s.268, 270) Som ett svar på självständighetsförklaringarna utbröt det fullt krig i både Slovenien och Kroatien. Milosevics mål med kriget var att samla alla serber inom en ”Storserbien” där

bl.a. stora delar av Bosnien och Hercegovina ingick, vilket förde kriget även till Bosnien och Hercegovina när republiken med många kroatiska och muslimska invånare efter Sloveniens och Kroatiens självständighetsförklarig också valde att dra sig ur den jugoslaviska federationen. (Resic, 2006, s.271)

5 Avslutning

I vår uppsats har vi genom tre olika perspektiv: primordialism, konstruktivism och instrumentalism försökt att förklara orsakerna till den etniska konflikten i Bosnien och Hercegovina. Alla perspektiven har gett olika svar eftersom de fokuserar på olika förklaringar och tolkningar.

Konflikten i Bosnien och Hercegovina är mycket komplicerad. Att det är tre etniska grupper som är inblandade i konflikten är ett tecken på hur komplicerad konflikten är. En person som inte har läst om landets historia har mycket svårt att förstå vad konflikten egentligen går ut på. Därför har vi samtidigt i vår uppsats försökt att ge en bra historisk bakgrund. Detta har skett både genom att ha med ett eget kapitel och genom att vi i vår analys ur de tre perspektiven har flera gånger relaterat till historiska händelser.

Den primordialistiska förklaringen till konflikten går ut på att det är fullt naturligt att det kan bli konflikt i landet då det är tre olika etniska grupper som finns etablerade. Etniciteten är den självklara orsaken.

Det konstruktivistiska perspektivets förklaring bygger därmed på att konflikten är ett social konstruering av etniska grupper som sedan fyllts med hat genom nationalism och myter.

Det instrumentalistiska perspektivet håller eliten, de styrande som ansvarig för konflikten. Genom nationalistisk propaganda och mobilisering av folkmassor byggs motsättningar folkgrupper.

Vår uppfattning är att primordialismen är den bästa förklaringen till den etniska konflikten i Bosnien och Hercegovina. Detta säger utifrån att vi tycker att det behövs en stark etnisk motsättning för att det ska kunna finnas ett hat av den här graden som vi har fått se i Europas största folkmord sedan andra världskriget. Om de tre etniska grupperna skulle vara ett resultat av social konstruering så tror vi inte att det skulle kunna ske utan en etnisk rot bland folken. Samtidigt tror vi inte på att eliter skulle kunna utnyttja de etniska grupperna om det inte skulle finnas något sådant som en etnisk grupp. Men det bara vad vi själva tycker och därför ska det inte ses som att primordialismen är den självklara förklaringen till konflikten. Alla får själva dra den slutsats och anse vilken perspektiv som bäst förklarar konflikten som de önskar sig.

6 Referenser

Böcker

- Allison, Graham – Zelikow, Philip. 1999. *Essence of Decision – explaining the cuban missile crisis*. New York: Longman (2nd edition)
- Anderson, Benedict, 1991. *Den föreställda gemenskapen. Reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos.
- Brown, David, 2000. *Contemporary nationalism: civic, ethnocultural and multicultural politics*. London: Routledge
- Engelbrekt, Kjell, 2006. ”Nationalism”, i Gustavsson, Jakob & Tallberg, Jonas (red.), *Internationella relationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, Peter, et al, 2007. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik. (3:e uppl.)
- Fredborg, Arvid, 1994. *Serber och kroater i historien – Från 800-talet till våra dagar*. Stockholm: Atlantis.
- Harris, Nathaniel, 1997. *Krigen i forna Jugoslaviaen*. Malmö: Gleerups
- Hettne, Björn, 1996. *Internationella relationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Hobsbawm, Eric J, 1994. *Nationer och nationalism*. Stockholm: Ordfront.
- Honig, Jan Willem - Both, Norbert, 1996. *Srebrenica: record of a war crime*. London: Penguin.
- Kaldor, Mary, 2000. *Nya och gamla krig*. Göteborg: Daidalos.
- Lampe, John R., 2000. *Yugoslavia as history: twice there was a country*. Cambridge: Cambridge University Press (2:a uppl.)
- Lindholm Schulz, Helena, 2003. *Krig i vår tid*. Lund Studentlitteratur.
- Lovrenovic, Ivan, 2001. *Bosnia: A Cultural History*. London: Saqi Books.

Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.

Malcolm, Noel, 2002. *Bosnia: A Short History*. London: Pan Books.

Poulton, Hugh, 1993. *The Balkans – minorities and states in conflict*. London: Minority Rights Publication

Resic, Sanimir, 2006. *En historia om Balkan: Jugoslaviens uppgång och fall*. Lund: Historiska Media.

Silber, Laura – Little, Allan, 1997. *Yugoslavia: Death of a nation*. Penguin Books.

Smith, Anthony D. 1988. *The Ethnic Origins of Nations*. Wiley-Blackwell.

Internet

<http://www.immi.se/alfa/b.htm#bosnier> – 18 maj 2009

<http://www.immi.se/alfa/k.htm#kroater> – 18 maj 2009

<http://www.immi.se/alfa/s.htm#serber> – 18 maj 2009

<http://www.ne.se/nationalism> - 4 maj 2009

http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/06/24/AR2005062401501_pf.html - 17 maj 2009